

Nogieć, Elżbieta

Wystawa z okazji 200-lecia urodzin Wilibalda Bessera i Antoniego Andrzejowskiego

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 31/2, 604-608

1986

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ła się wokół problemów nowoczesnej organizacji pracy naukowej i dydaktycznej w szkole krzemienieckiej, zasięgu oddziaływania szkoły i stopnia realizacji programów, oraz zagadnień warsztatowych, dotyczących trudności w przedstawianiu współcześnie osiągnięć przyrodników, działających w czasach, gdy system pojęć i język naukowy dopiero się kształtował.

Wanda Grębecka
(Warszawa)

WYSTAWA Z OKAZJI 200-LECIA URODZIN WILIBALDA BESSERA I ANTONIEGO ANDRZEJOWSKIEGO

Zorganizowane w dniu 14 marca 1985 roku naukowe posiedzenie Zespołu Historii Botaniki IHNOiT oraz Sekcji Historii Botaniki PTB, poświęcone 200-leciu urodzin wybitnych botaników — W. Bessera i A. Andrzejowskiego, uzupełniała okolicznościowa wystawa. Odtworzyła ona atmosferę najważniejszych okresów ich życia, a zwłaszcza okresu ich wspólnej działalności w Gimnazjum i Liceum Wołyńskim w latach 1809—1832, oraz dalszej pracy na Uniwersytecie Kijowskim do 1838 roku.

Wystawie tej patronował niejako posąg Stanisława Staszica. W środku wystawy wyeksponowano portrety obydwu botaników; pokazano też ogólny widok miasta Krzemieńca i jego Liceum oraz podobizny założycieli i organizatorów tej uczelni — Hugona Kollątaja i Tadeusza Czackiego. Na wystawie znalazła się również fotokopia jednego z egzemplarzy *Wzoru porządku nauk, które na lekcjach publicznych w Gimnazjum Wołyńskim dawane były od 1 X 1805 do ostatnich dni lipca 1806 roku*, w którym pokazano zakres wykładu z historii naturalnej. Ponad widokiem Krzemieńca — jako motto całej wystawy — umieszczono wypowiedź W. Bessera: *Poznać ziemię i jej dary jest pierwszym obowiązkiem naturalisty, gdziekolwiek mieszka.*

Na stołach umieszczono fotokopie *Umowy* o pracę w gimnazjum — zawartej między T. Czackim a W. Besserem oraz *Instrukcję* informującą, co należy wykonać w podróży i w czasie pobytu w Wiedniu w 1808 roku.

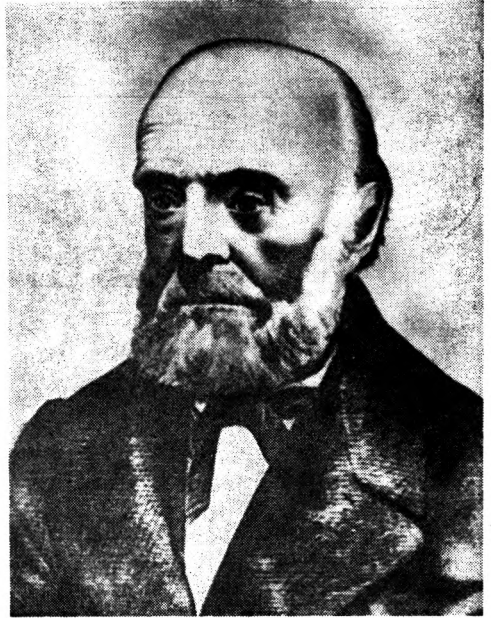
Oryginały druków i rękopisów oraz fotokopie pozycji nieosiągalnych w oryginałach rozmieszczono w grupach tematycznych.

I tak w pierwszej grupie znalazły się unikalne druki tłoczone przez drukarnię krzemieniecką. Są to trzy katalogi roślin i nasion ogrodu krzemienieckiego z lat 1810, 1811 i 1816 oraz cztery suplementy za lata 1812, 1813, 1814 i 1815. Obok nich wyeksponowano oryginalne etykiety zielnikowe: z zielnika stanowiącego własność Bessera, z innych ośrodków oraz najcenniejsze — z zielnika Uniwersytetu Kijowskiego, w których do dnia dzisiejszego zielnik Bessera jest wydzielony (z dopiskiem — *Herbarium Bessera*). W tej grupie umieszczono też rękopis *Protokołu korespondencji botanicznej i zoologicznej Nauczyciela Zoologii i Botaniki Liceum i Gimnazjum Wołyńskiego z lat 1819—1821*. Na podstawie wyżej wymienionych druków i rękopisu wykonano mapę obrazującą zasięg kontaktów zagranicznych gimnazjum i liceum w latach 1810—1821. Wskazywała ona na kontakty z 68 miejscowościami (instytucjami i osobami prywatnymi) w 13 krajach.

Dalszą grupę eksponatów stanowiły mało znane odbitki kserograficzne prac wydanych w czasopiśmie „*Linnaea*” w latach 1838 i 1841 oraz w „*Pamiętniku Farmaceutycznym Wileńskim*” z roku 1822. Odbitka kserograficzna z „*Flora oder Botanische Zeitung*” (1821) pokazała pierwsze notatki Bessera o roślinach Wołynia i Podola. Wyeksponowano informację o rzadkich roślinach, między innymi o północno-wschodnim stanowisku *Aldrovanda vesiculosa* (Pińszczyzna), co było dużym od-

Ryc. 1. Willibald Besser

Ryc. 2. A. Andrzejowski

Ryc. 3. Tadeusz Czacki

Ryc. 4. Hugo Kołłątaj

1496

30-252

RZUT OKA
NA JEOGRAFIĄ FIZYCZNĄ
WOŁYNIA I PODOLA,

PRZEZ
DOKTORA BESSERA,

PROFESSORA HISTORII NATURALNEJ W LICEUM WOŁYŃSKIM.

w WILNIE.

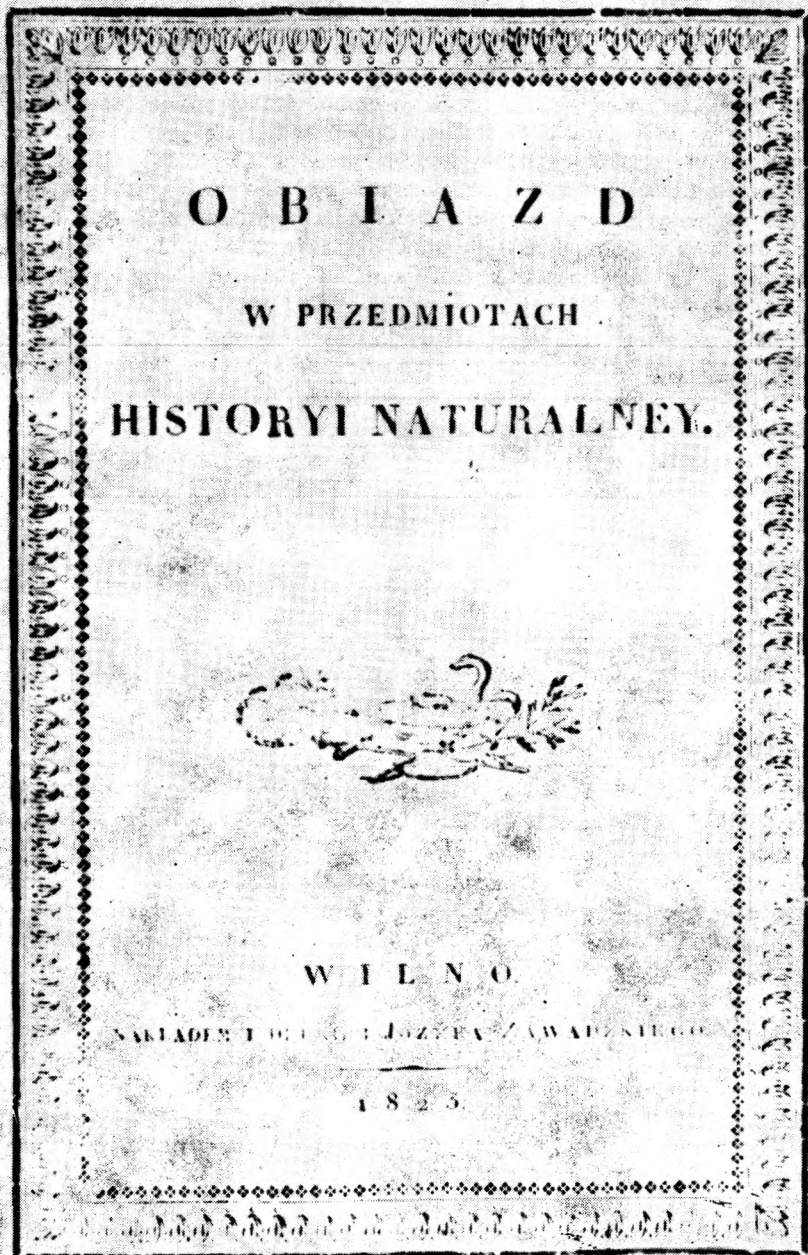
W Drukarni Antoniego Marciniowskiego.

1 8 2 8.

geo. i
M. W. Bessa

Ryc. 5. Frontispis pionierskiego artykułu Bessera z geografii roślin (wersja polska)

Ryc. 6. Frontspis książki Andrzejowskiego, będącej sprawozdaniem z podróży w latach 1814—1822, zatytułowanej *Rys botaniczny krain zwiedzonych w podróży pomiędzy Bohem i Dniestrem, od Zbruczy aż do Morza Czarnego*

kryciem naukowym. Dołączono ówczesny rysunek tej rośliny, zamieszczony w „Pamiętniku Farmaceutycznym Wileńskim” — z okazji jej odkrycia. Całość łączyły oryginały listów Alojzego Esreichera do Wilibalda Bessera, Antoniego Andrzejewskiego do Bessera oraz Andrzejewskiego do Jana Fryderyka Wolfganga.

Oddzielnie wyeksponowane zostały: pierwsza publikacja W. Bessera *Primitiae Florae Galiciae Austriacae* — wydana w Wiedniu w 1809 roku; *Zapisy botaniczne* [...] drukowane w „Pamiętniku Farmaceutycznym Wileńskim”, stanowiące przykład raportu nauczyciela o badaniach terenowych, przeprowadzanych w myśl instrukcji i wysyłanych na Uniwersytet Wileński; odbitka kserograficzna pierwszej pracy naukowej Andrzejewskiego wraz z ryciną *Czackia* (wydana pierwotnie w Krzemieńcu w 1818 roku). Jak wiele nowych gatunków oznaczyli obaj botanicy, pokazała wyeksponowana na wystawie praca A. P. de Candolle'a — *Prodromus Systematis Naturalis Regni Vegetabilis* (1825).

Wyodrębnioną grupę stanowiły na wystawie instrukcje dla nauczycieli współpracujących z Liceum, takie jak np.: *Przepisy do układania zielników* z autografem W. Bessera (1826) i instrukcje wydane w „Dzienniku Wileńskim” (t. IV: 1816).

Uzupełnieniem wystawy były podobizny niektórych krajowych i zagranicznych korespondentów Andrzejewskiego i Bessera, takich, jak: M. Szubert, Ch. Steven, J. F. Wolfgang, S. N. Rogowicz, A. P. de Candolle, czy P. F. Jarocki.

Ekspozycję kończył wybór prac o Krzemieńcu, co pozwalało zwiedzającym wystawę wczuć się w atmosferę tamtych dni.

Wystawa była cennym przyczynkiem i bogatym uzupełnieniem do wygłoszonych na sesji referatów, obrazujących życie i twórczość wybitnych botaników.

Elżbieta Nogieć
(Kraków)

ZEBRANIE POŚWIĘCONE 200-LECIU UKAZANIA SIĘ PODRĘCZNIKA KRZYSZTOFA KLUKA *BOTANIKA DLA SZKÓŁ NARODOWYCH*

Ukazanie się pierwszego polskiego podręcznika botaniki, a zarazem biologii, stanowiło niewątpliwie ważną datę w dziejach polskiej nauki i zasługiwało na odnotowanie przez Zespół Historii Botaniki, Zorganizowane we współpracy z Sekcją Historii Botaniki PTB zebranie w dniu 19 listopada 1985 r. skupiło się na ocenie tego wydarzenia z perspektywy minionych 200 lat.

Referat *Wartości dydaktyczne podręcznika Krzysztofa Kluka „Botanika dla szkół narodowych”* (doc. dr Wiesław Stawiński z Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie) ukazał wszechstronnie dzieło Kluka — jego układ, sposób przedstawienia materiału, walory dydaktyczne, nowatorskość ujęcia i funkcję, jaką pełniło w nauczaniu botaniki. Autor podkreślił nowoczesność podręcznika oraz jego prawidłowe rozwiązania dydaktyczne, co pozwalało uczniowi opanować trudny materiał w „łatwy” sposób, bez zbyteńnego obciążenia uczącego się. Ponadto referent doszedł do wniosku, że byłoby bardzo cenne wydanie podręcznika Kluka w formie reprintsu. Wydawnictwo takie stałoby się cennym materiałem w szkoleniu przyszłych nauczycieli biologii.

Referat W. Grębeckiej (IHNOiT) *Podręcznik Krzysztofa Kluka na tle botanicznego dorobku uczonego* przedstawił relację między całokształtem dorobku naukowego K. Kluka, a botanicznymi treściami *Botaniki dla szkół narodowych*. Zestawiając elementy filozofii przyrody zawarte w podręczniku, użytą nomenklaturę, opisy morfologiczne, system klasyfikacyjny i jego wyjaśnianie z analogicznymi elementami